

Platonik bir Diyalogu Okumak

Ders Planı

- I. Bir Örnek Olarak Shakespeare
- II. Devlet'ten Alıntı
- III. Bu Parçanın Felsefi Okuması

I. Bir Örnek Olarak Shakespeare

Shakespeare'ın Julius Caesar, Perde I, Sahne II'sinden aşağıdaki alıntıyı ele alın:

Caesar: Calpurnia!

Casca: Hey, susun! Caesar konuşuyor.

Caesar: Calpurnia!

[...]

Calpurnia: Burdayım, efendimiz.

Caesar: Antonius koşuya girdiği zaman
Yolu üstünde dur. Antonius!

Antony: Buyur, yüce Caesar.

Caesar: Koşarken Calpurnia'ya çarpmayı unutma.
Atalarımızın dediğine göre, kutsal yarışta,
Kısır bir kadına sürtünmek
Verimsizlik büyülerini bozarmış.

Antony: Unutmam, Caesar "Şunu yap" dedi mi.
Yapılmış demektir o.

Caesar: Haydi, törenin hiçbir eksikliği kalmamalı

[...]

Kahin: Caesar!

[...]

Caesar: Kim o beni çağıran kalabalığın içinden?
Biri bağırdı bütün müziği bastırıp
Caesar diye. Konuş. Caesar durdu dinliyor seni.

Kâhin: Ayın on beşlerinden sakın. [\[1\]](#)

Bu sözlü alış-verişi anlamak için neye bakmalısınız?

- Dil ve Ölçüyü Takdir Etmek
- Zor Bir Dili Anlamak
- Göndermeleri Anlamak
- Karakterler Arasındaki İlişkileri Takdir Etmek
- Sezar'ın Gücünü Takdir Etmek
- Önceden haber verme
- Bu Kâhini Diğerleriyle Karşılaştırmak

II. Devletten Bir Parça

...doğruya uygun mu, değil mi, önce bunu araştırmak gerek. Mademki, sen doğrunun, işe yarar bir şey olduğunu söylüyorsun, ben de o fikirdeyim. Ama sen bir şey daha katıyor, güçlünün işine yarayan şeydir, diyorsun. Bense bunu bilmiyorum; bunun için araştıracağım.

-Araştır.

-Başlıyoruz. Sen yalnızca şuna cevap ver: Sence yönetenleri dinlemek doğrudur, değil mi?

-Evet.

-Peki baştakiler hiç yanılmazlar mı? Yoksa onların da yanıldıkları olur mu?

-Elbette onlar da yanılır bazen.

-Öyleyse koydukları kanunların bazıları doğru, bazıları yanlış olur?

-Öyle sanırım.

-Tabii, doğru kanunlar kendi işlerine gelen, yanlış kanunlarsa işlerine gelmeyenlerdir. Öyle mi?

-Öyle.

-Ama ne kanun koyarlarsa koysunlar, yönetilenlere düşen bu kanunlara uymaktır, doğru yol budur, değil mi?

-Şüphesiz.

-Bununla şunu kabul etmiş oluyorsun: Doğru olan, yalnız güçlünün işine geleni yapmak değil, tersini de, işine gelmeyi de yapmaktır.

-Ne dedin, ne dedin?

-Senin söylediğini söylüyorum. Ama bunu daha açık konuşalım: Yönetenler, yönetilenlere, şunu bunu yapmayı buyururken, arada kendi gerçek çıkarlarının ne olduğunda yanıldıkları, fakat yönetilenlerin gene de baştakilerin buyruğunu yerine getirmelerinin doğru olduğu üzerinde anlaşmamış mıydık?

-Anlaşmıştık.

-Öyleyse, dedim, yönetenler kendileri için zararlı şeyler buyururlarsa, sen de bu buyrukların yerine getirilmesini doğru bulursan, yönetenlerin, güçlülerin işine gelmeyi de yapmanın doğru olduğunu kabul etmiş oluyorsun. O zaman bundan şöyle bir sonuç çıkmaz mı ister istemez: Doğruluk, senin söylediğinin tam tersini yapmaktır. Çünkü güçlünün işine yaramayanı, güçsüzlerin yapması gerekiyor.

Polemarkhos:

-Doğru söylüyor Sokrates; diyecek yok. [2]

Platon, Devlet, 339b-339e

A. Bu sözlü alış-verişi anlamak için neye bakmalısınız?

- Kimin konuştuğunu takip edin.
- Parçayı argümantatif bir bağlama yerleştirin.
- Konuşmacının savunduğu tezi saptayın.
- Sorgulayıcının savunduğu tezi saptayın.
- Her iddiayı desteklediği varsayılan düşünce çizgisini saptayın.
- Konuşmacıların argümanlarının merkezinde yer alan terimlerle ne demek istediklerini kendinize sorun.
- Varsayımları saptayın ve sorgulayın.

B. Ne yapmamalısınız?

- Platon'un eserlerini sanki romanmışlar gibi okumayın.
- Sadece ana veya genel fikirleri görmek amacıyla hızlıca okumayın.
- Olaylar dizisine çok takılmayın.

UNUTMAYIN: İngilizce dersinde öğrendiğiniz okuma ve yazma şekliyle felsefedeki farklıdır.

III. Bu Alıntıyı Felsefi Olarak Okumak

A. Neye Bakmalı

- Sokrates ve Thrasymakhos, bir sofist.
- Bağlam: Sokrates geleneksel kaynaklardan alınmış, iyilik için önerilen çeşitli tanımları tartışmaktadır. İşe yaramadıklarını öne sürer. Thrasymakhos kendi görüşünü sunmak için sabredemeyerek tartışmaya dalar.
- Sokrates henüz kendine özgü bir tez savunmaz.
- Thrasymakhos birbiriyle ilişkili bir dizi iddiayı savunacak: (i) ahlak en güçlünün çıkarına olan ne ise odur; (ii) yöneticiler gücü kendi çıkarları için kullanmalıdır; (iii) ahlaktan çok ahlaksızlık insanların işine gelir.
- Sorgulanması gereken varsayım: Sokrates'in ahlakın bir zanaat olduğu savı.

B. Daha Yakın Bir İnceleme

...doğruya uygun mu, değil mi, önce bunu araştırmak gerek. Madem ki, sen doğrunun, işe yarar bir şey olduğunu söylüyorsun, ben de o fikirdeyim. Ama sen bir şey daha katıyor, güçlünün işine yarayan şeydir, diyorsun. Bense bunu bilmiyorum; bunun için araştıracağım.

-Araştır.

-Başlıyoruz. Sen yalnızca şuna cevap ver: Sence yönetenleri dinlemek doğrudur, değil mi?

-Evet.

-Peki baştakiler hiç yanılmazlar mı? Yoksa onların da yanıldıkları olur mu?

-Elbette onlar da yanılır bazen.

-Öyleyse koydukları kanunların bazıları doğru, bazıları yanlış olur?

-Öyle sanırım.

-Tabii, doğru kanunlar kendi işlerine gelen, yanlış kanunlarsa işlerine gelmeyenlerdir. Öyle mi?

-Öyle.

-Ama ne kanun koyarlarsa koysunlar, yönetilenlere düşen bu kanunlara uymaktır, doğru yol budur, değil mi?

-Şüphesiz.

-Bununla şunu kabul etmiş oluyorsun: Doğru olan, yalnız güçlünün işine geleni yapmak değil, tersini de, işine gelmeyi de yapmaktır.

-Ne dedin, ne dedin?

-Senin söylediğini söylüyorum. Ama bunu daha açık konuşalım: Yönetenler, yönetilenlere, şunu

bunu yapmayı buyururken, arada kendi gerçek çıkarlarının ne olduğunda yanıldıkları, fakat yönetilenlerin gene de baştakilerin buyruğunu yerine getirmelerinin doğru olduğu üzerinde anlaşmamış mıydık?

-Anlaşmıştık.

-Öyleyse, dedim, yönetenler kendileri için zararlı şeyler buyururlarsa, sen de bu buyrukların yerine getirilmesini doğru bulursan, yönetenlerin, güçlülerin işine gelmeyi de yapmanın doğru olduğunu kabul etmiş oluyorsun. O zaman bundan şöyle bir sonuç çıkmaz mı ister istemez: Doğruluk, senin söylediğinin tam tersini yapmaktır. Çünkü güçlünün işine yaramayanı, güçsüzlerin yapması gerekiyor.

Polemarkhos:

-Doğru söylüyor Sokrates; diyecek yok. [3]

Platon, Devlet, 339b-339e

C. Sokrates'in Thrasymakhos'a Karşı Argümanı

Varsayın ki, Thrasymakhos'un iddia ettiği gibi,

(1) Adalet en güçlü tarafın çıkarına olan her ne ise odur.

O zaman şu sonuç çıkar:

(2) Yönetenlere itaat etmek her zaman doğrudur.

Thrasymakhos

(3) Yönetenlerin yasa koymak söz konusu olduğunda hata yapabileceklerini

ve

(4) Hata yaptıklarında yasaların onların zararına olacağını

kabul eder.

Thrasymakhos

(5) Öznelerin geçirilen her yasaya itaat etmesi gerektiğinde

de ısrar eder.

Ama şimdi Thrasymakhos bir ikilem içerisindedir, çünkü:

(6) Varsayın ki özneler yanlış düşünülmüş bir yasaya uymazlar.

O zaman (5) ten çıkan sonuç

(7) Yanlış bir şey yaptıklarıdır.

O zaman (6) yerine

(8) Varsayın ki özneler yanlış düşünülmüş yasaya itaat ederler.

Yasa, yanlış düşünülmüş olduğu için, öznelerin güç sahibi olanların çıkarına olMAyan bir şey yapmasını buyurur. O zaman (8) den çıkan sonuç

(9) Vatandaşların güçlünün çıkarına karşı hareket ettikleridir.

Böylece, Thrasymakhos'un adalet tanımından çıkan sonuç

(10) Vatandaşların yanlış bir şey yaptıklarıdır.

SONUÇ: Güçlünün çıkarına hareket etmek, tersini yapmaktan daha doğru değildir. Böylece, THRASYMAKHOS KAYBEDER! (Sorun (3) te verilen ödünden kaynaklanır.)

Thrasymakhos savını biraz değiştirerek karşılık verir: Ahlak NEYİN ÇIKARLARINA OLDUĞUNA DAİR HATA YAPMADIKLARINDA yönetici tarafın çıkarına olan her ne ise odur.

Bir sonraki ders için üzerine düşünün:

- Sokrates bu küçük değişikliğe nasıl karşılık veriyor?
- Ahlakın bir zanaat olduğu savı ne rol oynuyor?

[1] Türkçeye çeviren: Sabahattin Eyüboğlu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2009.

[2] Türkçe'ye çevirenler: Sabahattin Eyüboğlu-M. Ali Cimcöz, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1999.

[3] Türkçe'ye çevirenler: Sabahattin Eyüboğlu-M. Ali Cimcöz, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1999.